

kor keresztényinek is. Ez a parancs tulajdonképen a keresztény vallás szellemében való nevelésre bűzdít. Erre igyekszünk mi is, amidőn az unitárius valás szellemében neveljük gyermekeinket és embertársainkat. Mert ez a nevelés egyet jelent a Jézus szellemében való neveléssel. Ha nem így volnánk meggyőződve, s ha ez a meggyőződésünk nem volna megdönthetetlen, akkor nem volnánk méltó követői a Jézus eszméinek, és igaz tagjai egyházunknak. A kereszténység középpontjában Jézus áll csodásan vonzó egyéniségével, fenséges alakjával, eszményi életével és tanításaival. Az ő életét és tanításait hirdetni, tanítanunk kell minden népeknek. Eszméit, hitét és meggyőződését, az igazságért folytatott csüggedetlen, s az emberiség boldogsága érdekében kifejtett munkásságát át kell ültetni a mindenkori emberiség szívébe és lelkébe. Csakis ez lehet igaz célja vallásunknak s általában a keresztény vallásnak. Így mutatjuk meg, hogy érezzük kötelességünket, tisztában vagyunk teendőinkkel; így teszünk bizonyosságot arról, hogy gyakorlati eljárásunk és hitelveink egyaránt a Jézus Krisztus életében és tanításaiban gyökereznek.

Ámen.

Isten az emberben él.*

Irta Kovács Lajos lelkész.

Alapige: János XIV. 10–11.
„Nem hiszed-e, hogy én az Atyában és az Atya én bennem vagyok? E beszédeket, melyeket én szólok nektek, nem magamtól szólok; hanem az Atya, aki én bennem marad, ő cselekszi e cselekedeteket. Higgyetek nekem, hogy én az Atyában és az Atya én bennem vagyok; ha nem hiszitek, a cselekedetekért higgyetek nekem.*

Az alapige szavai messze visszük az embert a hit és gondolkozás világában, midőn azoknak értelmét és az azokból folyó tanulságokat keressük. Oly magasra emelik, ahol a tudás hatalmára és a hit erejére egyformán szükség van, hogy valaki tisztán lásson, oly tisztán, hogy lelki megelégedéssel állhasson meg, és a benső megnyugvás amaz érzésével tekinthessen szét lelki élete magaslatán, mellyel Jézus oly sokszor ejtette bámulatba a sokaságot, fegyverezte le a szenvedélyeket, és nyugtatta meg a szíveket.

Nem ismeretlen egészen előttünk ez a messzeség és ez a magaslat. Mert életünk emelkedett pillanataiban, avagy a világgal, az élet nagy próbáival és saját bensőnkkel vívott nagyobb harcainkban nyert győzelmünk érzetében jártunk mi még messze és magasan hitünk birodalmában. De lehet-e

* Pályadíjat nyert az 1914. évi pályázaton, megjelent a Keresztény Magvető 1915. évi 4. füzetében.

meglepő reánk nézve, ha a szellemi és hitélet magaslatainak újból való megközelítése mindannyiszor újabb nehézségekkel, új küzdelmekkel jár? Csuda-e, ha minden újabb elindulásunk bizonyos tartózkodó félelemmel és némi aggodalommal van összekötve? Hisz a siker mindig bizonytalan, a győzelem mindig kétes.

Bizonyos tartózkodással és némi aggodalommal olvastam fel hát én is a szent lecke szavait előttek ker. ai. Mert habár tudom, hogy azt a gondolatot fejezik ki azok, melyek minden ember lelkében többé-kevésbé élnek, de azt is érzem, hogy az azokkal való foglalkozás a közönségesen, a megszokottan jóval felülemelkedő érzelmeket ébreszt mibennünk. A Jézus szavaiban oly gondolatvilág bontakozik ki előttünk, mely míg egyfelől éppen a bennünk lakozó isteni lélek alapján a legtermészetesebbnek látszik, addig másfelől a merészség színezetét is magán viseli, ha kicsinységünkre, nem egyszer tapasztalható tehetetlenségünkre, vagy sikertelen törekvéseinkre gondolunk. Mert ha az Isten lélek, és ha az ember — ne keressük most, hogy mily mértékben — lelkes lény, azaz részese az örök isteni léleknek, nem természetes-e Jézusnak ama kijelentése: „én az Atyában és az Atya én bennem vagyok“, tudva, hogy neki az isteni erő mérték felett adatott. Viszont, nem látszik-e merésznek, ha a véges elmével és az oly sokszor megrendülő hittel bíró ember — a Jézus példájára — abban a tudatban ringatja magát, hogy ő az Istenben és Isten ő benne lakozik?!

Valóban, minden természetes látszata mellett is, nem egészen könnyű kérdés ez. Hanem ellenkezőleg oly súlyos, mélyreható kijelentése ez az Idvezítőnek, melynek megértésére és másokkal való megértetésére teljes hitünk és összes tudásunk csoportosítására van szükségünk. Mert lám, még a tanítványok is nehezen tudtak a hitnek ama magaslatára felemelkedni, hova a Jézus kijelentésének megértése emeli az embert. Pedig közvetlen közelükben voltak Mesterüknek. Ismerték lelki világát, gondolkozásmódját, céljait és törekvéseit jobban, mint bárki más. Napról-napra láthatták szerető lelke megnyilatkozásának a jeleit, s érezhették jó szívének

meleg dobogását. Ők voltak azok, akik a Jézus tanításainak egyik leglényegesebb részét, azt a kijelentést, hogy az Isten az emberiség Atyja, és az ember Isten gyermeke, legelőször hallhatták, és magukévá tehték. S mégis, midőn már maga Jézus is abban a hitben él, hogy tanítványai ismerik teljesen Mesterüket s általa az Atyát, sőt hitük világában mint mindenütt jelenvaló hatalmat tisztán látják Őt, nagy meglepetésére épp a tanítványok sorából kell hallania a megnemértést eláruló felkiáltást: „Uram, mutasd meg nekünk az Atyát, és elég nekünk.“

Mint akit váratlan meglepetés riaszt fel biztos nyugalomból, úgy hangzik a Jézus felelete e szavakra: „Ennyi időtől fogva vagyok veletek, mégis nem ismertek e engemet? Filep, aki engemet lát, látja az Atyát“, mi módon mondd azért te: „mutasd meg nekünk az Atyát“. S mint aki nem nyugszik meg addig, míg hitével, tudásával és minden rendelkezésre álló eszközzel saját képmására át nem formálja kiválasztottjait; míg nem győzi meg teljesen azokat, akik még mindig téves úton járnak és helytelen irányokat követnek. Jézus is, hogy meggyőződését, Istenről és az emberiség mivoltáról saját lelkében leszűrődött felfogását tanítványaiba egészen átöntse, meggyőzésre szánt erővel folytatja: „Nem hiszed-e, hogy én az Atyában és az Atya én bennem vagyok? E beszédeket, melyeket én szólok nektek, nem magamtól szólok, hanem az Atya, aki énbennem marad, ő cselekszi e cselekedeteket. Higgyetek nekem, hogy én az Atyában és az Atya énbennem vagyok; ha nem hiszitek, a cselekedetekért higgyetek nekem.“

Meggyőződésem szerint oly felséges eszmét és lelki szükségből eredő igazságot hirdet e szavakban Jézus, minőt a korábbi vallások hitrendszerében hasonló tisztaságban hiába keresünk. Az Istenben lakozó embert, és az emberben lakozó Istent szemlélteti önmagában. Nemcsak sejteni engedi, hogy van valami benső viszony Isten és az ember között, hanem cselekedeteire hivatkozva, félreérthetetlenül mutat rá arra, hogy Isten az emberben él.

Az alapige szavaiból kiolvasható e mély értelmű

kijelentést alapján elfogadva, vizsgáljuk meg annak igazságát

- I. a Jézus életében és tanításaiban és
- II. minden ember lelki, szellemi életében.

I.

„Nem hiszed-e, hogy én az Atyában és az Atya én bennem vagyok? E beszédek, amelyeket én szólok nektek, nem magamtól szólok, hanem az Atya, aki én bennem marad, ő cselekszi e cselekedeteket. Higgyetek nekem, hogy én az Atyában és az Atya én bennem vagyok; ha nem hiszitek, a cselekedetekért higgyetek nekem.“ Azt mondtam ai., hogy ezekben a szavakban a nagy gondolat van kifejezve, hogy Isten az emberben él, s ez igazság mindenekelőtt a Jézus életében és tanításaiban jut kifejezésre.

Nem céлом bővebb vitát kezdeni afelől, hogy van-e egyáltalán valami viszony Isten és az ember között? Csupán hivatkozom egy találó meghatározásra, mely azt mondja, hogy „Isten oly lény, kit az emberi lélek, mihelyt az önismeretnek bizonyos fokára eljutott, már saját természeténél fogva azonnal megérez, keres és bensőleg megismer“. (Unitárius kis könyvtár VIII. 6. lap.) De ettől eltekintve is, midőn Istent léleknek mondjuk, s az emberben az Isteni léleknek legalább egy parányát, egy fénysugarát feltételezzük, a kettő között az összeköttetést már ezáltal is megállapítottuk. Vagy midőn Istent teremtőnek, és az embert teremtménynek hisszük, egy bizonyos viszonynak a létezését szükségszerűleg megengedtük. Teremtő és teremtmény két különböző fogalom ugyan, de nem annyira, hogy az összeköttetésnek összes szálai valaha megszakadhatnának. Isten alkotásaiban és teremtményeiben jelenti ki állandóan önmagát, s legcsodálatosabb módon éppen az emberben, kit az írás szavai szerint a maga képére és hasonlatosságára teremtett, keblébe élő lelket lehelt, a teremtés koronájává tett, és oly méltóságot adott neki, minővel más teremtmények nem bírnak. Az ember pedig isteni erőt érez magában, mit igyekszik kifejezésre juttatni teremtséiben, munkáiban, alkotásaiban s lelki élete minden mozzanatában.

Ha a teremtő a teremtményben és a teremtmény által nyilvánítja önmagát, és ha ez folyton amaz után vágyódik és amannak dicsőségére törekszik, akkor valami összekötő kapcsolatnak, valami viszonynak kétségtelenül lennie kell a kettő között.

Az Isten és az ember között fennálló ez a benső viszony az alapja annak, hogy az Istennek a létele és lénye, s a világhoz való viszonya, valamint az embernek célja és rendeltetése, s általában mivolta és a világban való helyzete mindig érdekelte és foglalkoztatta az emberi gondolkozást. Ennek volt az eredménye az, hogy már a régi világ vallásaiban, a hitélet és művelődés legalsó fokán, az emberek képzelt isteneket alkottak maguknak, kiket valami hatalmas lény alakjában szemléltettek, vagy láthatatlan magasba helyeztek, mintegy megdicsőült helyre, jelezve különösen ez utóbbi által nemcsak azt, hogy milyen másnak és bizonyos tekintetben mily hozzáférhetetlennek képelték isteneiket, kik felfogásuk szerint a jó és rossz szellemek igénybevételével kormányozták a világot, hanem jelezve egyszersmind a tőlük való függésnek érzetét is. E felfogás és hit szerint a kedvező és kedvezőtlen időjárás nem a természet hajthatatlan vastörvényeinek, hanem az istenek örömeinek vagy haragjának következménye volt, valamint az ember életében is az áldás vagy csapás.

Ebben a bizonytalan alapon nyugvó és mesterségesen alkotott hitvilágban az emberiség képzelődésszülte istenei sokkal távolabb voltak minden közelségük dacára is, mintsem hogy az ember önmaga és istenei között az összekötő kapcsolat helyes formában megtalálhatta volna. Míg ezzel szemben az istenek az önkény és hatalom eszközeivel kényők-kedvük szerint uralkodtak az emberiség és a világ felett. S ha később a gondolkozás tisztulásával az istenhit is mindnkább tisztult, és idővel az embernek a világban való helyzetére nézve is tisztább felfogás jött létre, de még mindig távol volt az emberiség attól, hogy Istenhez való viszonyáról helyes felfogást alkothatt volna magának. Ennek a felfogásnak biztos alapra helyezése és szükségszerű kialakulása későbbi időnek

volt fentartva, amikor jön valaki, aki szellemi erejének, bölcsességének, hitének és tudásának hatalmával meg tudja győzni az emberiséget arról, hogy Isten nemcsak a villámzásban, nemcsak a menydörgésben vagy a természeti csapásokban jelenti ki önmagát — mert ezek nem egyebek, mint a természet rendjének megmagyarázható jelei, melyek nem függetlenek ugyan Istentől, de az emberiség életére elhatározó befolyással nem lehetnek — hanem kijelenti magát különösen az ember lelki életében, történetében és hitében.

Az emberiség szellemi vezetésére és irányítására hivatott emberek között e kijelentést Jézus hirdette a legvilágosabban és legelfogadhatóbb formában. Az emberiséget ő emelte fel arra a szellemi magaslatra, ahol Istent és önmagát megismerhette, Istennek lényét, és az önmagában levő erőket, s azoknak rendeltetését megérthette. Ezért van az, hogy a Jézus megjelenése új világot jelent az emberiség szellemi és erkölcsi életében s történelmében. Ez az új világ új eszméken épült fel. Az ismeretlen új eszmék pedig, ha megtalálják az utat a szívekhez, új életet teremtenek. Rendre-rendre átalakítják a világot, más irányt szabnak a megszokott gondolkodásnak, megsemmisítik a haszontalan képzelődés szüleményeit, útját vágják a célnélküli törekvéseknek, új eget és új földet adnak az ember lábai alá, melyekben igazság lakozik. Jézus saját állítása szerint is azért jött, hogy bizonyosságot tegyen az igazságról, hogy legyen út, igazság és élet az emberiség számára. S terjeszthetett volna-e áldásosabb világosságot, minthogy kijelentette és megértette, hogy Isten lélek, örök végtelen, kinek nincs kezdete és nincs vége, ki egyszerre mindenütt jelen van és munkálkodik mindenneknek javára és boldogságára; legfőbb öröme abban telik, ha teremtményeivel jót tehet.

A fejletlen fokon álló képzelődés által szült tökéletlen istenek tehát rendre eltűntek a tisztánlátók szemében, s azoknak helyét a tisztultabb gondolkodás világában az egy Isten foglalta el, aki nemcsak a világnak, hanem a világban minden lénynek alkotója, teremtője, és az emberiségnek atyja. A teremtmények az ő gyermekei, de az összes teremtmények

között mint szellemi valóság, mint gondolkozó lény, ki értelemmel, szabad akarattal és halhatatlan lélekkel van felruházva, messze kiemelkedik az ember, akiben az életösztön mellett életcél is van, mely nem egyéb, mint tökéletesedni folyton, s a lelki rokonság kapcsán mind közelebb jutni Istenhez, érezni hogy mi Istenben vagyunk, és az Isten mi-bennünk.

Ez a tudat a Jézus lelkében tisztán élt. S valamint a szellemileg nagy emberek a lelkekben élő nagy igazságokat az emberiség előtt rendre-rendre feltárják, mert nevelő, építő, felvilágosító erőt tulajdonítanak azoknak, melyeknek a köztudatba való átjutása következtében a téves felfogások lassanként eloszlanak és a világosság magától terjed: Jézus is a korábbi vallások ismereteiből, s korának téves hitnézeteiből és vallásos irányából leszűrt eszméit közölni igyekezett embertársaival, hogy az ő lelkében az isteni világosság folytán nélkülözhetetlen kincsé lett igazságokat mindenneknek közkincsévé tegye, s így hivatásának és rendeltetésének eleget tegyen, valóban a „világ világossága“ legyen!

E lelki világosságnak legszebb fénysugara akkor tűnt fel, mikor Jézus Istent „Mi Atyánk“-nak szólította meg, s fölébresztette a lelkekben azt a tudatot, hogy az ember ennek az Atyának a gyermeke. E tudatnak csak természetszerű következményei voltak ama nagy parancsolatok: „szeresd Istent“, „szeressed felebarátodat“.

S midőn Jézus az emberiség vallási megújulásának és hitvilága benső átalakulásának szükségéretéből kifolyólag prófétai nagy erővel hangoztatta a szellemi, vallási és erkölcsi élet megújítását, egyéb célok mellett az Isten atyóságának és az ember fiúságának a megértésére akarta elvezetni s vezette el a megériő lelkeket. Az Isten lényének és az ember mivoltának igazi megértése alapján mondhatta Jézus e szavakat is: „Én és az Atya egyek vagyunk“.

De hát valóban lehetne is ez másképpen? Hisz az embernek azok a legszebb erényei, amik Istennek legmagasztosabb tulajdonságai. És mi magának Jézusnak tanításaiból tudjuk, de saját életünk tapasztalataiból is megtanultuk, hogy

Isten nemcsak mindenütt jelenvaló és mindeneket betöltő szellemi valóság, hanem szeretet, jóság, igazság, könyörülő, hosszútűrő és megbocsátó Atya. S nemde magunk is azt tartjuk igaz embernek és követendő példányképnek, akinek életét s majd emlékét e szép isteni erények ékesítik?!

Ahol a végcél így összetalálkozik, ott a rokon vonásoknak fel nem ismerése a szellemi világosság elhomályosulásának a jele. Én legalább, amíg azt látom és érzem, hogy az ember lelke Isten után vágyik, s földi küzdelmei és zaklatottságai között az Istenben való hitnek és bizalomnak érzetében nyugszik meg és nyer új erőt a további küzdelemre, addig mindig a legjobb meggyőződéssel vallom és hirdetem, hogy van valami összekötő kapocs, valami rokon vonás Isten és az ember között; van valami benső viszony az isteni és emberi lélek között. Vallom és hirdetem, hogy Isten megjelenik az emberben; él, munkál, buzdít, vigasztal és boldogít; megjelenik bennem, benned és mindenki benn, emel minket mind följebb és följebb; vonz magához, mint a nap a többi égi testeket; mint a gondos apa szokta erőtlén gyermekeit; megfogja kezeinket, fölvesz karjaira, visz, ragad magával tovább a kötelesség útján! . . .

Ezt a hitet erősíti meg lelkemben a Jézus egész élete s bámulatosan szép és tisztult gondolkozása, megragadó példája és meggyőző tanítása. Oh bár átönthetném lelkemnek ez erős hitét a ti lelketekbe is, hogy adna erőt a csüggedzőnek, emelné fel a porbasújtottat, acélozná meg akaratát a híven küzdőnek, és gyújtana fénylő világosságot a homályos lelkekben! Oh bár ti is fel tudnátok fogni, hogy mily nagy bofolyással van mindannyiunk életének szépségére és küzdelmeinek sikerére annak a hitnek valósága, mely Jézusnak a nehezen hívő tanítványokhoz intézett eme szavaiban foglaltatik: „Nem hiszed-e, hogy én az Atyában és az Atya én bennem vagyok? E beszédeket, melyeket én szólok nektek, nem magamtól szólok; hanem az Atya, aki én bennem marad, ő cselekszi e cselekedeteket. Higgyetek nekem, hogy én az Atyában és az Atya én bennem vagyok; ha nem hiszitek, a cselekedetekért higgyetek nekem“. Mert e szavakban

az a hit van kifejtve, hogy Isten az emberben él, mely hitnek az igazságát semmi sem igazolja szebben, mint a Jézus hasonlíthatatlanul szép élete és tanításai.

II.

Azonban az az igazság, hogy „Isten az emberben él“, nemcsak a Jézus életében és tanításaiban jút érthető és megfogható módon kifejezésre, hanem minden ember lelki életében, nemes törekvéseiben és szellemi működésében is.

Ez természetes is. Mert ha Jézust embernek tartom, aminthogy másnak nem is tarthatom, akiben az istenség eszméje látható alakban nyilvánult, valamint az emberi méltóság is addig még nem látott tökéletességben dicsőült meg, és akiben — talán nemesebb vonásokban — de ugyanazon érzelmek, vágyak, indulatok, törekvések éltek, amelyek minden jóra való emberben többé-kevésbé feltalálhatók, akkor magamat is, embertársaimat is, különösen pedig a szellemi élet kiválóságait szintén olyanoknak kell tartanom, kikben az embernek Istenhez való viszonya a bennünk levő isteni erő munkálkodása által kifejezésre juthat és kell, hogy jusson, és pedig sokkal nagyobb mértékben, mint bármely más teremtmény életében és működésében.

Azt bizonyára nem szükséges magyarázni, hogy annak a különbségnek, mely az ember és más teremtmények között hitünk szerint és ismereteink alapján határozottan fennáll, alapja a lélek. Ezen az alapon nyugszik az ember méltósága, felsőbbisége, tökéletesedésvágya s az a hatalma, mely a természet erőit is igen sok tekintetben szolgálta hajtja.

Nem kutatom, hogy Isten szép világában vannak-e az emberen kívül még oly lények, melyeknek van lelkük, s ha igen, mily fokú az? Ez a kérdés a tudósokra tartozik. Hadd vívják hát ők a harcot az igazság érdekében! Viszont azonban annak a pusztá állításnak bővebb igazolásába sem akarok bocsátkozni, hogy az ember lelkes lény, aki a testi élet mellett szellemi, lelki életet is él! E tényt egyszerűen elfogadom, mert az megegyezik hitemmel, gondolkodásommal,

életem céljával. Sőt e kérdésben a hitnél sokkal több él-lekben: biztos tudat. Erre a biztos tudatra fektetem azt a hitemet, mely az embernek Istenhez való viszonyára vonatkozik, s azt hirdeti, hogy Isten az emberben él.

Ez a hit azonban egy pillanatra sem gyöngíti meg azt a keresztény felfogást, hogy az ember függ ama láthatatlan fővalóságtól, kit Istennek nevezünk. Hanem megéretteti világosan, hogy ez a függés nem olyan, mint az úré és szolgálé, hanem amilyen lenni szokott szülő és gyermeke között. A lelki, a szellemi élet kapcsolatán van az fölépítve. A test a földé, a lélek Istené. Egyik a mulandóság játékszere, másik az örökélet kincse. Önként következik tehát, hogy a lélek, a szellem munkája az, ami kifejezésre juttatja minden emberben az istenit. Az emberi szellem régmúlt alkotásai közül igen sokról úgy beszél az emberiség történelme, mint szép emlékről, maradandó kincsről, régi dicsőségről. Mert a mult sok szép és becses emléke nemcsak az emberi szorgalom és ügyesség eredménye, hanem az isteni lélek ihletésének is a hirdetője.

Az ember ma is szellemi élete magasra és messze szárnyaló erejével, és az ebből önként folyó szépért és nemesért való lelkesedésével biztosítja a maga számára az elsőbbséget és az uralkodó hatalmat. Szellemi alkotásunk alapja, forrása: Isten lelkének állandó működése mibennünk. Amikor valami nagyot, valami szépet, valami rendkívülit látunk, önkénytelenül felkiáltunk: mily isteni alkotás! S ez önkéntes megnyilatkozás nem egyebet fejez ki, mint azt, hogy az ember az alkotás művészetébe nemcsak testi erőt visz bele, hanem beleviszi tudását, akaratát, lelkesedését, beleviszi rátermettséget és egész lelkét. Valóban, minden eredményes munkán, de különösen szellemi, lelki életünk működésének minden alkotásán felfedezhető az isteni lélek hatásának a nyoma. Ha megnézünk pl. egy gyönyörű szoborművet, melyet igazi művész alkotott, nemcsak a mesteri kéz munkáját látjuk, hanem a művész lelkének finomságát is leolvassuk róla. Annak a szoborművésznek lehet talán anyagi értéke nélkül a lelki finomság nélkül is, de igazi

szépséget és művészi értéket a művész lelkének ráhatása által nyer. Egy valóban szép költemény meghat és magával ragad, mert megérezzük benne a költő szive dobogását, sőt látni véljük lelkének szárnyalását, míg ez érzés és lélek nélkül, ha megvolna is a forma, hatás helyett hidegen hagyja. Kedvelt szónok gyöngé hanggal is lehet valaki, ha lelket tud adni a beszédnek, de a legszebben csengő hang is olyan, mint a zengő érc és pengő cimbalom, hatástalanul hangzik el, ha hiányzik belőle az érzés, a szín, a melegség. Mert ez az tulajdonképpen, amely mint a villanyerő, némely testeket magához vonzza, és lebilincseli a rokon sziveket és lelkeket. A léleknek ez a ráhatása, szárnyalása vagy lebilincselő ereje olyan az emberi munkán, mint az érett gyümölcsön a finom máz, melyet ha letörültünk, maga a gyümölcs megmarad ugyan régi alakjában, de eredeti szépségét elveszítette, s azt soha többé vissza nem nyeri.

Azonban az isteni léleknek az emberben és az ember által való munkálkodását nemcsak a nagyszerű és nagyobb-szabású alkotásokban láthatjuk, hanem észlelhetjük a kisebb-szerű mozzanatokban, zajtalan törekvésekben, jelentéktelennek látszó tettekben, s a legegyszerűbb ember életében is. A családi életben megértést és boldogságot áraszt, a jól végzett munka után lelki nyugalmat ad; a jótettért áldással fizet; a szegénységben is kincseket rejteget számunkra; a kevéssel is megelégtetni tanít. S ha Jézus azt mondta, hogy ő az Istenben és Isten ő benne van, s amikor szól, a benne levő Isten ösztönzése folytán szól; ha tanítványai előtt hivatkozott arra, hogyha nem hisznek szavainak, higgyenek cselekedeteinek: kérдем, hogy nem Isten szól-e az emberben, mikor az az elhagyott árvát keblére öleli, az üldözöttnek menedéket nyújt, az éhezővel kenyerét megosztja, vagy amikor a megbántott érzés megbocsát ellenségének? Nem Isten szól-e az emberben, mikor valaki egy hosszú élet fáradalmának és kitartó szorgalmának gyümölcsét, vagy egy átsanyargott életnek meggyújtott drága kincseit a közügy, a tudomány, a művelődés, vagy éppen az egyház oltárára szenteli? Nem Isten szól-e az emberben, midőn az ember-

baráti szeretet magasra emeli zászlóját, s annak árnyékában sebeket kötöz, megbántott lelkeket kibékít, egyensúlyt vevett szíveket megerősít, avagy irtja a gyomot, oszlatja a bünt, világosítja a homályos emléket, szóval a művelődés áldásaival egyengeti a béke, a szeretet vagyis Isten országa útját? Nem Isten szól-e az emberben, mikor a tévelygések árjában és lelki sötétségben már-már elmerülő emberiséget egy benső erő új életre, öntudatra ébresztette, és az igazi hit zászlóját bátor kezekkel újból kitűzte? Mi az, ami a szellemi világosság terjedését biztosítja, a művelődést előbbre viszi, a szabadelvű gondolkozás és szabad vizsgálódás számára utat nyit, a legnyomorútabb emberben is a lelki életet építi, a tudást bővíti, s általában a tudományt minden téren hatalommá teszi, ha nem az Istennek ereje az emberben?!

Bizony-bizony erköcsi, vallásos és szellemi életünk megannyi jelensége fennszóval hirdeti, hogy az ember lelke, szelleme egy-egy szikra az örök Lélekből: bizonyítja, hogy van valami isteni az emberben, s mi „Ő benne vagyunk, élünk és mozgunk”. S ha az Isten lelkének bennünk való állandó működése ellenére is látunk sikertelen törekvést, meg nem érdemelt büntetést, méltatlan bánásmódot, bűnös szenvedélyek hatalma alatt nyögő embereket, gonosz indulatú eljárásokat, vagy el nem birt terhek alatt összeomlott életet, mindez nem annyira az Isten lelke hiányának, mint a különböző módon öröklhető és öröklött képességeknek és lelki javaknak a bizonyossága, melyeknek növelésére, nemesítésére és tökéletesítésére nem egyforma erővel és eszközökkel törekedtünk.

S ha vannak is elegendően, akiknek élete sötét pontot jelez a hit és erkölcs világában, akik úgyszólván készakarattal „megoltják az Istennek lelkét önmagukban”, vagy Istennek képmását mesterségesen eltorzítják önmagukon, nyugodtan mondhatjuk, hogy az Isten lelkétől áthatott jók és igazak száma is sok és nagy. Jó reménységgel szemlélhetjük, hogy a szép tettek és nemes törekvések példaadói, a világosság szomjuhozói ellensúlyozni tudják a megingott vagy

éppen mélyre süllyedt lelkek rontó hatását és hatalmát, mert nemcsak szóval, de tettel is állandóan hirdetik Isten lelkének működését az emberben. Sőt merem mondani, hogy még a legmélyebbre süllyedt és legérzékletlenebb, vagy önmagukkal és Istennel leginkább meghasonlott emberek életében is vannak pillanatok, midőn az isteni erőt és az emberi méltóság hatalmát érezniök kell. Az emberi élet nemes törekvéseivel és szellemi működésével minden sorban és minden téren cáfolhatatlan bizonyítékokat szolgáltat Istennek és az embernek bizonyos fokú összeköttetésére nézve.

Ime tehát, afiai, ha némi tartózkodással és aggodalommal is olvastam fel előttetek az alapige szavait, most már megvilágosodott értelemmel, megerősödött hittel és bizalommal, tartózkodás nélkül hirdethetem és hirdetem is a Jézus szavainak mély értelmét, és az azokból folyó nagy igazságot, hogy Isten az emberben él. Mert akár a Jézus életét és cselekedeteit, vagy Istenről és emberről alkotott felfogását nézzük, akár önmagunkat, a bennünk levő erőket, tehetségeket vagy törekvéseket vizsgáljuk, szükségképpen el kell jutnunk arra a meggyőződésre, hogy van valami benső kapocs, valami lelki viszony Isten és az emberek között. S ha ennek ellentmondana is bizonyos tekintetben életünk mulandósága, oly sokszor mutatkozó gyarlóságunk, a megpróbáltatásokkal szemben nem egyszer gyöngének bizonyult erőnk és számtalan fogyatkozásunk: hitünk érzetében a győzelem biztos reményével mutathatunk Jézusra, s a szellemi élet más kiválóságaira, kiknek emléke fölé nagy betűkkel van felírva: „Ime az ember.” Ime az ember, aki küzd, fárad, munkál, tán elbukik, de újra talpra áll, s végre is a küzdelemben megdicsőül. Ime az ember, aki „milliókra költi dús élte kincsét”, — „éltető eszmévé finomul”. Ime az ember, ki megértő szívvel és meggyőző erővel ismétli a Jézus szavait: „Nem hiszed-e, hogy én az Atyámban és az Atya én bennem vagyok? E beszédeket, amelyeket én szólok nektek, nem magamtól szólok; hanem az Atya, aki én bennem marad, ő cselekszi e cselekedeteket. Hígyjétek nekem, hogy én az Atyában és az Atya én bennem vagyok; ha nem hiszitek, a cselekedetekért hígyjétek nekem.”

Higyjetez hát afiai Jézusnak. Szálljatok magatokba, gondolkozzatok tényekről, törekvésekről, éltetek céljáról s bizonyára könnyen megértítez, hogy mily igaz az ő tanítása. Példája és cselekedetei, s az ő nyomán a szellezi világosság hirdetői fénylő világossággal mutatják az útaz Isten felé. Haladjatok azon bátran előre. S ha tán valami idegen hang mégis azt mondaná bennetek, hogy csak a képzelődő lelkek mesterséges szüleménye a tudat, hogy Isten az emberben él, komoly megfontolás után meglátjátok: saját lelkezetek cáfol meg! Ámen.

TARTALOM:

	oldal.
Előszó	3
Az 1901. évi pályázati hirdetés szövege	5
Örökélet hite a Jézus által. Irta <i>Ürmösi Károly</i>	7
A szentlélek munkássága. Irta <i>Kelemen Árpád</i>	18
Karácsonyi beszéd. Irta <i>Ádámosy Gábor</i>	30
Hálás megemlékezés Isten áldásairól. Irta <i>Kelemen Árpád</i>	36
Az unitárius vallás hitelvei a Jézus életében és tanításaiban gyökereznek. Irta <i>Ürmösi Károly</i>	43
Kötelességeink teljesítése. Irta <i>Kelemen Árpád</i>	65
Egyházi beszéd. Irta <i>Kovács Lajos</i>	84
Egyházi beszéd. Irta <i>Kovács Lajos</i>	94
Isten az emberben él. Irta <i>Kovács Lajos</i>	105